

SÜMERBANK NASIL YARATILDI VE YOK EDİLDİ? (2)

Aydınlık Gazetesi, 17 Kasım 2020

Yıldırım Koç

Cumhuriyet yönetiminin büyük başarılarından Sümerbank'ın yaratılışının ve yok edilmesinin öyküsünün birinci bölümünü dün vermiştim. Bugün de, Cumhuriyet'in kurduğu ve daha sonraki yıllarda yok edilen diğer işletmelere bakalım.

DOKUMA SEKTÖRÜ

Isparta bölgesinde halı ipliği ihtiyacının karşılanması amacıyla 1924 yılında Türkiye Sanayii ve Maadin Bankası ile Isparta halıcularının ortak girişimiyle bir fabrikanın temeli atıldı ve fabrika 1926 yılında işletmeye açıldı. 1933 yılında bu şirket tasfiye edildi ve 1943 yılında Sümerbank tarafından satın alınarak **Sümerbank Isparta Halıcılık Müessesesi**'ne dönüştürüldü. İşletmede 1985 yılında 305 işçi ve 106 memur çalışıyordu. **Sümerbank Diyarbakır Halıcılık Sanayii Müessesesi** 1954 yılında işletmeye açıldı. İşyerinde 1985 yılında 306 işçi ve 32 memur çalışıyordu. **Diyarbakır Halıcılık, Pertek Yün İpliği İşletmesi, Isparta Halıcılık ve Hereke Halıcılık** birleştirilerek, **Sümer Halı A.Ş.** oluşturuldu ve bu işletme de 21.1.1998 tarihinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na devredildi.

Sümerbank Defterdar Fabrikası 1836 yılında fes imalathanesi (feshane) olarak açıldı. 1843-1851 döneminde dokuma fabrikasına dönüştürüldü. 1866 yılındaki yangından sonra 1868 yılında yenilendi ve modern bir mensucat fabrikası oldu. 1877-1925 döneminde askeri fabrika olarak çalıştı. 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası tarafından bir şirkete kiralandı. 1933 yılında ise özel sektörden alınarak Sümerbank'a devredildi ve adı **Sümerbank Defterdar Mensucat Fabrikası** oldu. İşletmede 1985 yılında 1142 işçi ve 67 memur çalışıyordu. Fabrika, özelleştirme sürecinde kapatıldı.

Sümerbank Yünlü Sanayii Müessesesi Hereke Fabrikası 1843 yılında özel bir işletme olarak çalışmaya başladı. 1878 yılındaki yangın nedeniyle ancak 1883 yılında yeniden işletmeye açılabilirdi. 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası'na devredildi. 1932 yılındaki yangından sonra yenilenerek 1933 yılında Sümerbank'a devredildi. Fabrikada 1985 yılında 577 işçi ve 67 memur çalışıyordu. Bu işletme 8.2.1996 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Yünlü Sanayii Müessesesi Bünyan Fabrikası 1927 yılında Sanayi ve Maadin Bankası'nın iştirakiyle Kayseri Bünyan Halı İpliği T.A.Ş. adıyla kuruldu. Şirket 1933 yılında dokuma üretimine geçti ve 1 Mayıs 1934 tarihinde Sümerbank'a devredildi. 1982 yılında adı Sümerbank Bünyan Halıcılık ve Battaniye Sanayii Müessesesi olarak değiştirildi. İşletmede 1985 yılında 378 işçi ve 37 memur çalışıyordu. İşletme 31.10.1997 tarihinde özelleştirildi.

ATATÜRK'ÜN AÇTIĞI MERİNOS FABRİKASI

Sümerbank Merinos Yünlü Sanayii Müessesesi'nin (Bursa) temeli 28 Kasım 1935 tarihinde atıldı. İşletme, 2 Şubat 1938 tarihinde Atatürk tarafından işletmeye açıldı. Atatürk Merinos Fabrikası'nın şeref defterine şunları yazdı: "Sümer Bank Merinos Fabrikası, pek kıymetli bir eser olarak milli sevinci artıracaktır. Bu eser yurdun, hususile Bursa bölgesinin endüstri inkişafına ve büyük milli ihtiyacın giderilmesine yardım edecektir." İşyerinde 1985 yılında 3018 işçi ve 130 memur çalışıyordu. İşletme 23.9.2004 tarihinde kapatıldı. İşletmeye ait arsa, arazi ve üzerindeki gayrimenkuller de 25.10.2004 tarihinde Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne devredildi.

Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş. 1955 yılında kuruldu ve 1984 yılında Sümerbank'a katıldı. Şirketin hisselerinin yüzde 99'u Sümerbank'a aitti. 1985 yılında işletmede 130 işçi ve 217 memur çalışıyordu. İşletme 1995 yılında tasfiye edildi.

Sümerbank Tarsus Mensucat Boyaları Sanayii Müessesesi 1966 yılında işletmeye açıldı. İşyerinde 1985 yılında 214 işçi ve 48 memur istihdam ediliyordu. İşletme 10.10.2000 tarihinde kapatıldı.

Sümerbank Gemlik Sungipek ve Viskon Mamulleri Sanayii Müessesesi'nin temeli 28 Kasım 1935 tarihinde atıldı ve fabrika Atatürk tarafından 1 Şubat 1938 tarihinde işletmeye açıldı. İşletmede 1985 yılında 626 işçi ve 85 memur çalışıyordu. İşletme 16.3.1998 tarihinde TEKEL'e devredildi. TEKEL de bu işletmeyi kapattı.

Sümerbank 1933 yılında kurulduğunda bazı satış mağazalarında fabrikaların ürünleri satılıyordu. 1934 yılında **Sümerbank Yerli Mallar Pazarları Müdürlüğü** kuruldu. 1938 yılına kadar 7 satış mağazası açıldı. Daha sonraki yıllarda açılan satış mağazalarının sayısı 500'e ulaştı. Bu satış mağazalarının 291'i 1993 yılında, 88'i 1995 yılı Kasım ayında ve 11'i de 1996 yılı Aralık ayında özelleştirildi.

1928 yılında Kütahya'da İnşaat Malzemesi Ltd.Şirketi kuruldu. Sümerbank 1935 yılında bu şirketi satın alarak (devletleştirerek) **Sümerbank Kütahya Keramik Fabrikası** yaptı. Fabrika özelleştirildi.

1936 yılında Nafia Vekaleti İktisat Vekaleti'ne başvurarak Sivas civarında bir çimento fabrikasının kurulmasını istedi. 1936 yılı ortalarında da bu doğrultuda bir kararname kabul edildi. **Sümerbank Sivas Çimento Sanayii Müessesesi**'nin yapımı için 1938 yılında sözleşme imzalandı ve fabrika 5 Haziran 1943 tarihinde işletmeye alındı. Bu fabrika 25.12.1992 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Salihli Palamut ve Valeks Fabrikası 1955 yılında kuruldu ve 1961 yılında Sümerbank'a devredildi. İşletmede 1985 yılında 50 işçi çalışıyordu. Fabrika 29.5.1998 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Taşköprü Kendir Sanayii 1947 yılında kuruldu. 1985 yılında işyerinde 391 işçi ve 35 memur çalışıyordu. 17.11.1995 tarihinde TEKEL'e devredildi. TEKEL de bu işletmeyi kapattı.

Yıldız Çini İşletmesi 10.7.1995 tarihinde TBMM Milli Saraylar Dairesi Başkanlığı'na devredildi.

Isparta Gülyağı Fabrikası (Türk Gülyağcılığı Ltd.Şti.) 1935 yılı Mart ayında faaliyete geçti. Şirketin sermayesinin üçte ikisi Sümerbank'a, üçte biri Ziraat Bankası'na aitti. 1945 yılında TEKEL'e devredildi.

DERİ VE KUNDURA İŞLETMELERİ

Sümerbank Beykoz Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi 1812 yılında II. Mahmut tarafından özel sektörden satın alındı (devletleştirildi). Fabrika 1925 yılında Türkiye Sanayii ve Maadin Bankasına devredildi; 1933 yılında da Sümerbank'a bağlandı. İşletmede 1985 yılında 1826 işçi ve 102 memur çalışıyordu. İşletmenin kapatılması için 12.10.1999 tarihinde karar çıktı. Ancak Deri-İş önderliğinde yapılan direnişler sonucunda kapatma kararı uygulanamadı. İşletme 14.4.2005 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank Van Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi 1982 yılında kuruldu. 1985 yılında 292 işçi ve 38 memur istihdam ediliyordu. İşyeri 02.12.2004 tarihinde kapatıldı.

Sümerbank Sarıkamış Ayakkabı Fabrikası 1983 yılında işletmeye açıldı. Fabrikada 1985 yılında 282 işçi ve 30 memur çalışıyordu. İşletme 02.12.2004 tarihinde kapatıldı.

Sümerbank Tercan Ayakkabı Fabrikası 1983 yılında işletmeye açıldı. Fabrikada 1985 yılında 325 işçi ve 26 memur çalışıyordu. Bu işletme de 02.12.2004 tarihinde kapatıldı.

Sümerbank Erzurum İspir Ayakkabı Fabrikası 18.11.1996 tarihinde kapatıldı ve binaları 12.2.1998 tarihinde İspir Meslek Yüksek Okulu'na devredildi.

Çanakkale Sentetik Deri Fabrikası 1982 yılında kuruldu. İşletmede 1985 yılında 181 işçi ve 44 memur çalışıyordu. Fabrika 27.10.2004 tarihinde özelleştirildi.

Sümerbank'a hiç acımadılar. Çok yazık ettiler.